Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE IŠVADA
pateikta 2018 m. birželio 28 d.[1]

**Byla C-330/17**

**Verbraucherzentrale Baden-Württemberg eV**
**prieš**
**Germanwings GmbH**

(*Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Transportas – Reglamentas (EB) Nr. 1008/2008 – Bendrosios oro susisiekimo paslaugų teikimo taisyklės Sąjungoje – 2 straipsnio 18 punktas ir 23 straipsnio 1 dalis – Informacija – Būtinybė nurodyti oro susisiekimo kainas „eurais arba vietine valiuta“ – Galima pareiga nurodyti šias kainas konkrečia vietine valiuta – Kriterijai, atitinkamu atveju reikšmingi nustatant šią valiutą“

## I. Įžanga

1. *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Reglamento (EB) Nr. 1008/2008[2] 2 straipsnio 18 punkto ir 23 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

2. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant vartotojų asociacijos ir Vokietijoje įsteigto oro vežėjo ginčą dėl šio vežėjo tariamai nesąžiningos komercinės veiklos, pasireiškusios tuo, kad jis savo interneto svetainėje visų pirma Vokietijoje esantiems vartotojams parduodavo skrydžius iš Jungtinės Karalystės, nurodydamas skrydžio kainą tik svarais sterlingų.

3. Iš esmės prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia Teisingumo Teismo, koks yra Sąjungoje veiklą vykdantiems oro vežėjams tenkančios pareigos informuoti apie kainas turinys pagal Reglamento Nr. 1008/2008 23 straipsnio 1 dalį ir atsižvelgiant į šio reglamento 2 straipsnio 18 punkte pateiktą sąvokos „oro susisiekimo kainos“ apibrėžtį, pagal kurią šios kainos turi būti išreikštos „eurais arba vietine valiuta“.

4. Kalbant konkrečiau, Teisingumo Teismo prašoma nustatyti, pirma, ar tuomet, kai oro vežėjai ketina naudoti kitą valiutą nei euras nurodydami potencialiems keleiviams siūlomų paslaugų kainas, jie gali laisvai pasirinkti nurodyti jas pasirinkta vietine valiuta, o gal atvirkščiai privalo nurodyti šias kainas konkrečia valiuta ir, antra, pastaruoju atveju, pagal kokius kriterijus ši valiuta turi būti nustatyta.

1 Originalo kalba: prancūzų.

2 2008 m. rugsėjo 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl oro susisiekimo paslaugų teikimo Bendrijoje bendrųjų taisyklių (OL L 293, 2008, p. 3).

5. Šioje išvadoje nurodysiu motyvus, dėl kurių manau, jog minėtos nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas atitinkamiems oro vežėjams nėra nustatyta pareiga skelbiant oro susisiekimo kainas nurodyti jas vietine valiuta, kurią yra iš anksto nustatęs Sąjungos teisės aktų leidėjas.

6. Jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad iš minėtų nuostatų tokia pareiga vis dėlto kyla, papildomai pateiksiu pastabų dėl kriterijų, reikšmingų nustatant vietinę valiutą, kuri turi būti naudojama šiuo tikslu.

## II. Teisinis pagrindas

7. Reglamento Nr.°1008/2008 16 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „[v]artotojams turėtų būti sudaromos galimybės veiksmingai palyginti skirtingų oro linijų oro susisiekimo paslaugų kainas. Todėl visuomet turėtų būti nurodyta galutinė vartotojo mokėtina Bendrijos kilmės oro susisiekimo paslaugų kaina, įskaitant visus mokesčius, rinkliavas ir mokėjimus. Bendrijos oro vežėjai taip pat skatinami nurodyti jų teikiamų oro susisiekimo paslaugų iš trečiųjų šalių į Bendriją galutinę kainą“.

8. Šio reglamento 2 straipsnio 18 punkte sąvoka „oro susisiekimo kainos“ šiame teisės akte apibrėžiama kaip „eurais arba vietine valiuta išreikštos kainos, kurias moka keleiviai oro vežėjams arba jų agentams arba kitiems bilietų pardavėjams už tų keleivių vežimą oro transportu, bei visos šių kainų taikymo sąlygos, įskaitant agentūroms pasiūlytą atlygį, sąlygas, kitas papildomas paslaugas“.

9. To paties reglamento 23 straipsnio „Informavimas ir nediskriminavimas“ 1 dalyje nurodyta:

„Bet kuria forma, įskaitant internetu, visuomenei siūlant ar skelbiant oro susisiekimo kainas ir oro susisiekimo tarifus už oro susisiekimo paslaugas, teikiamas iš oro uosto, esančio valstybės narės teritorijoje, kuriai taikoma Sutartis, kartu nurodomos taikomos sąlygos. Visada nurodoma galutinė mokėtina kaina, kuri turi apimti taikomą oro susisiekimo kainą ar oro susisiekimo tarifą ir visus taikomus mokesčius, rinkliavas, papildomas rinkliavas ir įmokas, kurių neįmanoma išvengti ir kuriuos galima numatyti skelbimo metu. Nurodant galutinę kainą, taip pat nurodoma bent:

a) oro susisiekimo kaina ar oro susisiekimo tarifas;

b) mokesčiai;

c) oro uostų mokesčiai; ir

d) kitos privalomos rinkliavos, papildomos rinkliavos ir įmokos, pavyzdžiui, susijusios su saugumu ar degalais;

jei b, c ir d punktuose nurodyti mokesčiai bei rinkliavos pridėti prie oro susisiekimo kainos ar oro susisiekimo tarifo. Neprivalomi kainos priedai turi būti aiškiai, skaidriai ir nedviprasmiškai nurodyti bet kurio rezervavimo proceso pradžioje ir vartotojui turi būti suteikta galimybė juos laisvai pasirinkti.“

## III. Pagrindinė byla, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

10. *Germanwings GmbH* yra Vokietijoje įsteigta oro vežėja. 2014 m. rugsėjo mėn. vartotojas, būdamas Vokietijoje, interneto puslapyje www.germanwings.de“, kurią eksploatuoja minėtoji bendrovė, nusipirko skrydį iš Londono (Jungtinė Karalystė) į Štutgartą (Vokietija). Šio skrydžio kaina buvo nurodyta tik svarais sterlingų, o po rezervacijos vartotojas gavo sąskaitą faktūrą, kurioje minėta kaina ir kitos išlaidos taip pat buvo nurodytos svarais sterlingų.

11. Gavusi informaciją iš šio vartotojo, *Verbraucherzentrale Baden-Württemberg eV* (Badeno-Viurtembergo žemės vartotojų apsaugos organizacija, Vokietija, toliau – *Verbraucherzentrale*) pareiškė *Germanwings* ieškinį *Landgericht Köln* (Kelno apygardos teismas, Vokietija) dėl veiksmų nutraukimo, motyvuodama tuo, kad kainų nurodymas ne Vokietijos valiuta (eurais) tokiomis aplinkybėmis yra nesąžiningas elgesys. Atsakovė su tuo nesutiko, teigdama, kad jos konkurentai skrydžių iš Londono kainas taip pat nurodo svarais sterlingų. 2015 m. balandžio 22 d. sprendimu minėtas teismas patenkino ieškovės ieškinį.

12. *Germanwings* apskundė tokį sprendimą *Oberlandesgericht Köln* (Kelno aukštesnysis apygardos teismas, Vokietija), kuris 2015 m. rugsėjo 4 d. sprendimu jį panaikino, motyvuodamas, be kita ko, tuo, kad Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalyje nurodyta tik tai, kad turi būti nurodyta galutinė kaina, nepatikslinant, kokia valiuta, ir kad iš šio reglamento 2 straipsnio 18 punkte pateiktos apibrėžties negalima daryti išvados, kad „vietinė valiuta“ visada turi būti tos šalies, kurioje yra oro vežėjo buveinė.

13. Gavęs *Verbraucherzentrale* kasacinį skundą, *Bundesgerichtshof* (Federalinis Teisingumo Teismas) 2017 m. balandžio 27 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2017 m. birželio 2 d., sustabdė bylos nagrinėjimą ir pateikė Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1. Ar pagal Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 23 straipsnio 1 dalies antrą ir trečią sakinius nurodytinos Bendrijos vidaus oro susisiekimo paslaugų kainos, jeigu jos neišreikštos eurais, turi būti pateikiamos tam tikra valiuta?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

Kokia vietine valiuta gali būti pateikiamos Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 2 straipsnio 18 punkte ir 23 straipsnio 1 dalies antrame ir trečiame sakiniuose nurodytos kainos, jei vienoje valstybėje narėje (šiuo atveju – Vokietijoje) įsisteigęs oro vežėjas internete vartotojui reklamuoja ir siūlo oro susisiekimo paslaugą, kai išvykimo vieta yra kitoje valstybėje narėje (šiuo atveju – Didžiojoje Britanijoje)?

Ar šiomis aplinkybėmis svarbu tai, kad pasiūlymui naudojamas interneto svetainės adresas su konkrečios šalies aukščiausiojo lygio domenu (šiuo atveju – www.germanwings.de), kuriuo nurodama oro vežėjo buveinės valstybė narė, ir tai, kad ji yra vartotojo buvimo vietos valstybė narė?

Ar turi reikšmės tai, kad visi arba dauguma oro vežėjų atitinkamas kainas nurodo išvykimo vietoje naudojama vietine valiuta?“

14. Rašytines pastabas pateikė *Verbraucherzentrale*, *Germanwings* ir Europos Komisija. Žodines pastabas 2018 m. balandžio 19 d. surengtame teismo posėdyje pateikė tik *Germanwings* ir Komisija.

## IV. Analizė

### *A. Dėl galimos pareigos skelbiant oro susisiekimo kainas nurodyti jas konkrečia vietine valiuta (pirmasis klausimas)*

15. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalis kartu su šio reglamento 2 straipsnio 18 punktu turi būti aiškinama taip, kad, Sąjungoje teikiant šiuo teisės aktu reglamentuojamas oro susisiekimo paslaugas [3], „oro susisiekimo kainos“ turi būti išreiškiamos vietine valiuta, kurią yra iš anksto nustatęs teisės aktų leidėjas, „jei jos neišreikštos eurais“ [4].

16. Tokia 23 straipsnio 1 dalies ir 2 straipsnio 18 punkto sąsaja nekyla tiesiogiai iš pirmojo prejudicinio klausimo formuluotės. Tačiau, mano nuomone, apie ją galima spręsti iš, pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo motyvų, nurodytų paaiškinant šį klausimą, be kita ko, atsižvelgiant į jam skundžiamo sprendimo motyvus [5] ir, antra, iš antrojo prejudicinio klausimo turinio, kuris pateiktas pratęsiant pirmąjį klausimą ir juo minėtos nuostatos aiškiai susiejamos.

17. Kaip *Germanwings* ir, man atrodo, Komisija [6], ir priešingai nei *Verbraucherzentrale*, laikausi nuomonės, kad atsakymas į klausimą, šiek tiek jį performulavus [7], turi būti neigiamas, ir taip yra dėl toliau nurodytų priežasčių.

18. Pirmiausia primintina, kad pagal suformuotą jurisprudenciją, laikantis reikalavimo vienodai taikyti Sąjungos teisę, jeigu Sąjungos akte nėra aiškios nuorodos į valstybių narių teisę konkrečiai sąvokai apibrėžti [8], ši sąvoka turi būti aiškinama savarankiškai, ir Teisingumo Teismas turi ją aiškinti ne tik atsižvelgdamas į atitinkamų nuostatų formuluotę, bet ir į jų kontekstą bei teisės akto, kuriame šios nuostatos yra, tikslą ir šių nuostatų genezę [9].

#### *1. Aiškinimas atsižvelgiant į nagrinėjamų nuostatų formuluotę*

19. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas) pabrėžia, kad iš Reglamento Nr.°1008/2008 *23 straipsnio 1 dalies teksto* aiškiai nekyla jokia pareiga nurodyti oro susisiekimo kainas konkrečia vietine valiuta. Jo teigimu, ši aplinkybė rodo, kad oro vežėjams yra palikta pasirinkimo laisvė, kaip buvo nusprendęs apeliacinę bylą nagrinėjęs teismas. Pritariu šiai analizei.

3 Pažymėtina, kad 23 straipsnio 1 dalyje aiškiai kalbama apie „oro susisiekimo paslaugas, teikiamas iš oro uosto, esančio valstybės narės teritorijoje, kuriai taikoma Sutartis“.

4 Pažymėtina, kad šiais žodžiais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo klausimą sieja su atvejais, kai, kaip pagrindinėje byloje, oro vežėjai, skelbdami kainas potencialiems keleiviams, ketina naudoti kitą valiutą nei euras.

5 Taip pat žr. šios išvados 12 punktą.

6 Patikslinu, kad rašytinėse ir žodinėse pastabose Komisija siūlė į abu prejudicinius klausimus atsakyti bendrai ir pateikė niuansuotą nuomonę, teigdama, pirma, kad Reglamente Nr. 1008/2008 oro vežėjui netaikomas „joks įpareigojimas“ dėl „vietinės valiutos“, kuria jis išreiškia savo kainas, pasirinkimo ir, antra, kad šiame reglamente galėtų būti reikalaujama „nebent to“, kad šis pasirinkimas nebūtų „visiškai savavališkas“, nes šiame teisės akte nurodoma tik laikytis „objektyvių su sandoriu susijusių kriterijų, pagal kuriuos oro vežėjas galėtų pasirinkti taip, kad nebūtinai apsiribotų tik viena vietine valiuta“.

7 Pagal suformuotą jurisprudenciją Teisingumo Teismui prireikus gali tekti performuluoti jam pateiktus klausimus, siekiant pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą (žr., be kita ko, 2018 m. vasario 22 d. Sprendimo *SAKSA*, C-185/17, EU:C:2018:108, 28 punktą).

8 Kaip yra kalbant apie Reglamento Nr. 1008/2008 nuostatas, kurias prašoma išaiškinti šioje byloje.

9 Žr., be kita ko, 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimą *Acacia ir D'Amato* (C-397/16 ir C-435/16, EU:C:2017:992, 31 punktas) ir 2018 m. kovo 8 d. Sprendimą *DOCERAM* (C-395/16, EU:C:2018:172, 20 punktas).

20. Iš tiesų pažymiu, kad minėto 23 straipsnio 1 dalyje siekiama nustatyti pareigą „informuoti“ [10], taikomą oro vežėjams, siūlantiems skrydžius iš valstybės narės, ir ją apibrėžti. Visų pirma šios pirmos dalies antrame ir trečiame sakiniuose, kurie konkrečiai paminėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausime, nurodyti reikalavimai, susiję su kliento mokėtinos „galutinės kainos“ nurodymu [11]. Vis dėlto, nors šioje nuostatoje išsamiai išvardyta informacija, kurią reikia pateikti [12], joje visai nepaminėta, kokia valiuta turėtų būti nurodyta ši kaina, kad būtų įvykdyta šioje nuostatoje numatyta pareiga.

21. Reglamento Nr.°1008/2008 16 konstatuojamojoje dalyje, taip pat skirtoje būtinybei informuoti klientus apie galutinę kainą su visomis jos sudedamosiomis dalimis, irgi nenurodyta, kad šiuo tikslu turi būti naudojama konkreti valiuta.

22. Jau šiuo etapu pabrėžiu, kad į skaidrumo ir išsamaus informavimo apie kainas pareigą, kylančią iš minėto 23 straipsnio, teisės aktų leidėjas [13], rengdamas šį reglamentą [14], visiškai atsižvelgė tarptautiniu mastu, o ne vien Bendrijos mastu.

23. *Kalbant apie* šio reglamento *2 straipsnio 18 punktą*, kuriame apibrėžiama, ką šiame reglamente reiškia sąvoka „oro susisiekimo kainos“, jame aiškiai nurodytos „eurais arba vietine valiuta išreikštos kainos“, tačiau nepatikslinta, kaip reikia suprasti šios frazės žodžius „vietine valiuta“, be kita ko, nenurodant, ar tai yra valstybės narės „vietinė valiuta“ [15] ir visų pirma šiuo atveju nepatikslinant, ar oro vežėjams leidžiama pasirinkti kokią nori valiutą [16].

24. Tai, kad būdvardis „vietinė“ vartojamas daugumoje šios nuostatos kalbinių versijų [17], man neatrodo lemiama. Nors manau, kad šis būdvardis gali labiau atspindėti artumo idėją nei šalį nurodantys žodžiai, vartojami kitose kalbinėse versijose [18], reikia konstatuoti, kad Reglamente Nr.°1008/2008 nėra jokios nuostatos, kurioje būtų nurodyta, kaip reikėtų suprasti žodį „vietinė“ ir kuris artumo kriterijus yra reikšmingas šiuo klausimu [19]. Be to, net jeigu šie terminologiniai skirtumai galėtų būti laikomi lemiamais šioje byloje, pagal suformuotą jurisprudenciją, esant įvairių Sąjungos teisės akto kalbinių versijų neatitikimų, nagrinėjama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į teisės akto, kurio dalis ji yra, tikslą ir bendrą struktūrą [20].

10 Žr. Reglamento Nr. 1008/2008 23 straipsnio pavadinimą, kuriame taip pat paminėtas „nediskriminavimas“, apie kurį kalbama šio straipsnio 2 dalyje.

11 Dėl šių reikalavimų tikslų žr. šios išvados 44 ir paskesnius punktus.

12 Taip pat žr. šios išvados 27 punktą.

13 Visų pirma 2008 m. balandžio 21 d. Komisijos komunikate Europos Parlamentui dėl Tarybos bendrosios pozicijos siekiant priimti Reglamentą Nr. 1008/2008 [COM(2008) 175 *final*, p. 4] patikslinama, kad „į informacijos skaidrumo reikalavimų taikymo sritį įtraukti visi *Bendrijoje prasidedantys skrydžiai*, *įskaitant trečiųjų šalių [bendrovių] atliekamus skrydžius* (24 straipsnis [dabar – 23 straipsnis]). <…> 15 konstatuojam[osios] dal[ies] (dabar – 16 konstatuojamoji dalis) [paskutiniame sakinyje] Bendrijos vežėjai *skatinami* tokias pat skaidrumo normas taikyti *skrydžiams [iš trečiųjų šalių] į Bendrijos oro uostus*“ (išskirta mano).

14 Dėl šių nuostatų genezės taip pat žr. šios išvados 29 ir paskesnius punktus.

15 Pagal 2 straipsnio 18 punkto terminologiją *a priori* neatmetama, kad „vietinė valiuta“ gali būti trečiosios valstybės valiuta, turint omenyje, kad to paties reglamento 8, 10 ir 16 konstatuojamosiose dalyse ir 13, 15 bei 22 straipsniuose nurodomos oro susisiekimo paslaugos, turinčios sąsają su trečiosiomis šalimis. Vis dėlto tikėtina, kad teisės aktų leidėjas turėjo omenyje euro neįsivedusios valstybės narės valiutą, nes tai yra minėtame 18 punkte numatyta kita galimybė. Bet kuriuo atveju, nors *Verbraucherzentrale* ir *Germanwings* siūlė į antrąjį prejudicinį klausimą atsakyti, sukonkretinant „vietinė *valstybės narės* valiuta“ (išskirta mano), manau, kad, atsižvelgiant į šios bylos faktines aplinkybes, Teisingumo Teismui nereikės priimti sprendimo šiuo klausimu.

16 Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, jeigu būtų pavartota formuluotė „eurais arba *kuria nors* vietine valiuta išreikštos kainos“ (išskirta mano), būtų aiškiau, kad teisės aktų leidėjas ketino nuspręsti būtent taip. Šis argumentas manęs neįtikina.

17 Be kita ko, versijose ispanų k. („moneda local“), danų k. („lokal valutale“), anglų k. („local currency“), italų k. („valuta locale“), nyderlandų k. („lokale valuta“) ir portugalų k. („moeda local“).

18 Be kita ko, versijose vokiečių k. („Landeswährung“), prancūzų k. („monnaie nationale“) ir švedų k. („nationell valuta“).

19 Taip pat žr. šios išvados 27 punktą.

20 Žr., be kita ko, 2018 m. kovo 22 d. Sprendimą *Anisimovienė ir kt.* (C-688/15 ir C-109/16, EU:C:2018:209, 78 punktas).

25. Pažymėtina, kad frazė „eurais arba vietine valiuta išreikštos kainos“, kurią nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nieko daugiau nepatikslinant pavartota ir to paties 2 straipsnio 19 punkte apibrėžiant sąvoką „oro susisiekimo tarifai“, kuri artima sąvokai „oro susisiekimo kainos“. Mano nuomone, ir kaip Komisija nurodė per posėdį, šioje byloje aiškinant minėtą 18 punktą reikia atsižvelgti į šį terminologijos panašumą [21].

26. Be to, pažymiu, kad Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalies ir 16 konstatuojamosios dalies sąvoka „galutinė kaina“ nėra tapati sąvokai „oro susisiekimo kainos“, apibrėžtai šio reglamento 2 straipsnio 18 punkte [22]. Žinoma, jos iš dalies sutampa, nes pirmoji sąvoka apima antrąją [23], todėl šios nuostatos šioje byloje turi būti aiškinamos kartu [24]. Vis dėlto, kaip nurodė *Germanwings* ir Komisija, minėtas 2 straipsnio 18 punktas neapima „galutinės kainos“ sudedamųjų dalių, kurios pridedamos prie „oro susisiekimo kainos“, kaip nurodyta minėtame 23 straipsnyje, nes jame apibrėžiama tik pastaroji sąvoka [25], todėl tai gali paneigti teiginį, kad 2 straipsnyje esanti formuluotė „eurais arba vietine valiuta“ įpareigoja teikiant 23 straipsnyje reikalaujamą informaciją naudoti konkrečią vietinę valiutą.

27. Visų pirma, pritardamas *Germanwings* ir Komisijai, pabrėžiu, kad *Sąjungos teisės aktų leidėjas* Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalyje *susilaikė nuo* aiškių nurodymų, be kita ko, nenurodė tikslių kriterijų, kuriais remiantis turi būti nustatoma valiuta, kurią oro vežėjai turėtų naudoti informuodami klientus apie savo kainas. Jis tai padarė net ir aiškiai žinodamas, kad vietoj euro gali būti naudojamos įvairios vietinės valiutos, kaip tai atskleidžia šio reglamento 2 straipsnio 18 punkto formuluotė, nors teisės aktų leidėjas siekė priimti išsamias taisykles, susijusias su oro vežėjų pareiga visada nurodyti išsamią ir galutinę savo parduodamų skrydžių kainą [26].

28. Manau, kad šis sąmoningas informacijos apie naudotiną valiutą nepateikimas gali būti suprantamas kaip atspindintis teisės aktų leidėjo valią nenustatyti konkrečių įpareigojimų vežėjams šiuo klausimu [27]. Mano nuomonę patvirtina toliau pateikti samprotavimai.

*2. Aiškinimas atsižvelgiant į nagrinėjamų nuostatų genezę*

29. Mano nuomone, pirma pasiūlytą pažodinį aiškinimą patvirtina nagrinėjamų Reglamento Nr.°1008/2008 nuostatų raidos vykstant *teisėkūros darbams*, po kurių buvo patvirtinta esama formuluotė, analizė. Iš tiesų juose nėra jokios informacijos apie tai, kad teisės aktų leidėjas ketino ar bent numatė nustatyti konkrečius reikalavimus dėl valiutos, priimdamas Reglamento Nr.°1008/2008 *23 straipsnio 1 dalyje* nustatytas taisykles.

30. Patikslinta, kad šia nuostata nauja redakcija išdėstytas Reglamento (EEB) Nr. 2409/92 4 straipsnis, be kita ko, susijęs su oro susisiekimo kainomis [28], kuriame jau buvo numatyta pareiga skelbti oro susisiekimo kainas [29], tačiau ji buvo ne tokia tiksli ir griežta kaip dabar numatytoji.

21 Šiuo klausimu taip pat žr. šios išvados 66 punktą.

22 Patikslinu, kad sąvoka „oro susisiekimo kainos“ vartojama ne tik šio reglamento 23 straipsnyje, bet ir jo 15 konstatuojamojoje dalyje, 16 ir 22 straipsniuose.

23 Kaip nurodyta 23 straipsnio 1 dalyje, „*galutinė* mokėtina *kaina, kuri turi apimti* taikomą *oro susisiekimo kainą* <...> *ir* visus taikomus mokesčius, rinkliavas, papildomas rinkliavas ir įmokas, kurių neįmanoma išvengti ir kuriuos galima numatyti skelbimo metu“ (išskirta mano).

24 Pastaruoju klausimu taip pat žr. šios išvados 16 punktą.

25 Šiuo klausimu dėl įvairioms galutinės kainos sudedamosioms dalims taikytinos tvarkos žr. 2017 m. liepos 6 d. Sprendimą *Air Berlin* (C-290/16, EU:C:2017:523, 23 ir paskesni punktai).

26 Dėl šių taisyklių turinio ir Reglamento Nr. 1008/2008 23 straipsnio 1 dalimi siekiamų tikslų žr. šios išvados 44 ir paskesnius punktus.

27 Dėl teisės aktų leidėjo sprendimo nereglamentuoti tam tikro klausimo pagal analogiją žr. 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimą *Fédération des entreprises de la beauté* (C-13/17, EU:C:2018:246, 34 ir 35 punktai ir 45 bei paskesni punktai).

28 1992 m. liepos 23 d. Tarybos reglamentas dėl oro susisiekimo paslaugų kainų ir tarifų (OL L 240, 1992, p. 15; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 1 t., p. 427), kuris buvo panaikintas Reglamentu Nr. 1008/2008 (žr. jo 27 straipsnį).

29 „Plačiosios visuomenės prašymu Bendrijoje dirbantys oro vežėjai informuoja apie visas oro transporto kainas ir standartinius krovinių vežimo tarifus“.

31. Reglamento Nr.°1008/2008 autoriai jo 23 straipsnyje aiškiai norėjo sugriežtinti oro vežėjams nustatytą informavimo pareigą siekdami skatinti, pirma, didesnį oro susisiekimo kainų skaidrumą, įpareigodami skelbti kainas su visais mokesčiais, rinkliavomis ir kitais priedais ir, antra, teisingesnį kainų nustatymą, kovojant su konkurencijos iškraipymais dėl skaidrumo stokos [30]. Vis dėlto visai neatrodo, kad buvo kilęs klausimas šiuo tikslu įpareigoti naudoti konkrečią valiutą.

32. Reglamento Nr.°1008/2008 parengiamuosiuose darbuose valiuta buvo paminėta tik kalbant apie *2 straipsnyje* pateiktas bendrąsias sąvokų apibrėžtis. Pažymėtina, kad šio reglamento 2 straipsnio 18 ir 19 punktų frazė „eurais arba vietine valiuta išreikštos kainos“ iš esmės jau buvo atitinkamose Reglamento Nr.°2409/92 2 straipsnio a ir d punktų nuostatose, kuriose buvo nurodyta „ekiu arba vietine valiuta išreikštos kainos“. Man atrodo, kad žodžio „ekiu“ pakeitimas žodžiu „eurais“ Reglamente Nr.°1008/2008 tiesiog yra susijęs su euro kaip vienos valiutos įvedimu kai kuriose valstybėse narėse [31].

33. Kalbant apie frazę „vietine valiuta“, kuri Reglamento Nr.°2409/92 2 straipsnyje buvo pavartota keturis kartus [32], pažymėtina, kad šio reglamento parengiamuosiuose darbuose nėra jokios informacijos, kuri leistų patvirtinti teiginį, kad teisės aktų leidėjas ketino reikalauti, kad oro vežėjai, skelbdami savo kainas, naudotų konkrečią vietinę valiutą. Atvirkščiai, aiškiai matyti, kad šio reglamento iniciatoriai siekė leisti įmonėms „siūlyti vartotojams pakankamą oro susisiekimo paslaugų pasirinkimą protingomis kainomis“ [33].

34. Pažymėtina, kad frazė „vietine valiuta“ be jokių kitų patikslinimų taip pat buvo vartojama ankstesnių teisės aktų, susijusių su oro susisiekimo kainomis, nurodytų Reglamento Nr.°2409/92 preambulėje [34], 2 straipsnio a punkte. Pastarajame reglamente frazę „ekiu <…> išreikštos“, kurią iš pradžių buvo numačiusi Komisija [35], norėta papildyti, Europos Parlamentui paprašius atlikti šiek tiek kitokį pakeitimą [36], kurį pakartojo Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas [37]. Per posėdį Komisija nurodė neturinti informacijos apie tikslias vėlesnių pakeitimų priežastis, po kurių Reglamento Nr.°2409/92 2 straipsnio a punkte buvo palikta frazė „vietine valiuta išreikštos kainos“ [38], kuri buvo pakartota Reglamento Nr.°1008/2008 2 straipsnio 18 punkte.

30 Žr. 2006 m. liepos 18 d. pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrų taisyklių teikiant oro susisiekimo paslaugas Bendrijoje [COM(2006) 396 *final*, aiškinamasis memorandumas, p. 2, 4 ir 10, taip pat 15 konstatuojamoji dalis ir 24 straipsnio 1 dalis]. Taip pat žr. 2007 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento pranešimą dėl šio pasiūlymo (A6-178/2007, p. 25–29 ir 33); 2007 m. gegužės 31 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę dėl šio pasiūlymo (OL C 175, 2007, p. 85, 8 punktas) ir šios išvados 13 išnašoje minėtą Komisijos komunikatą (p. 3 ir 4).

31 Šiuo klausimu žr. 1997 m. birželio 17 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1103/97 dėl tam tikrų nuostatų, susijusių su euro įvedimu (OL L 162, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 10 sk., 1 t., p. 81), 2 ir 6 konstatuojamąsias dalis ir 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo (OL L 139, 1998, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 10 sk., 1 t., p. 111) 2 konstatuojamąją dalį ir 2 straipsnį.

32 Žr. minėto 2 straipsnio a–d punktus, kuriuose atitinkamai apibrėžiamos sąvokos „oro susisiekimo kainos“, „užsakomosios vietos tarifai“, „užsakomojo skrydžio kainos“ ir „krovinių vežimo tarifai“.

33 Žr. Komisijos aiškinamąjį memorandumą jos 1991 m. rugsėjo 18 d. pasiūlyme dėl Tarybos reglamento (EEB) dėl oro susisiekimo paslaugų kainų ir tarifų [COM(91) 275 *final*, p. 3]. Dėl šių kainų nustatymo liberalizavimo žr. šio dokumento p. 14–16.

34 Žr. 1987 m. gruodžio 14 d. Tarybos direktyvą 87/601/EEB dėl kainų už reguliaraus oro susisiekimo paslaugas tarp valstybių narių (OL L 374, 1987, p. 12) ir 1990 m. liepos 24 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2342/90 dėl kainų už reguliaraus oro susisiekimo paslaugas (OL L 217, 1990, p. 1). Pažymėtina, kad Komisijos iš pradžių pasiūlyta frazė „vietinė valiuta, kurios kursas nustatytas teisės aktuose“, nenustatant lokalizacijos kriterijaus, nebuvo įtraukta į Direktyvą 87/601 (žr. 1981 m. spalio 27 d. pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos dėl kainų už reguliaraus oro susisiekimo paslaugas tarp valstybių narių (OL C 78, 1982, p. 6).

35 Žr. minėto pasiūlymo [COM(91) 275 *final*, p. 57] 2 straipsnį.

36 Žr. 1992 m. kovo 27 d. Europos Parlamento Transporto ir turizmo komiteto pranešimą (A3-142/92, p. 16, pakeitimas Nr. 5, suformuluotas taip: „ekiu / *atitinkama vietine valiuta* mokėtina kaina“, p. 28, kuriame nurodyta, kad „galimybė nurodyti kainas <…> vietine valiuta atrodo pagrįsta, atsižvelgiant į esamą praktiką, tačiau turi būti užtikrinama kontrolė siekiant neleisti, kad iš šios galimybės būtų pelnomasi, pavyzdžiui, siekiant paslėpti vidinių ir išorinių kainų skirtumus“), taip pat 1992 m. balandžio 8 d. Europos Parlamento nuomonę dėl nagrinėjamo Komisijos pasiūlymo (OL C 125, 1992, p. 147, pakeitimas Nr. 23).

37 1992 m. balandžio 29 d. nuomonėje šis komitetas manė esant reikalinga „pateikiant [sąvokos „oro susisiekimo kaina“ apibrėžtį] nurodyti *vietinę valiutą ir ekiu*, kol ji bus įvesta kaip bendra valiuta“ (OL C 169, 1992, p. 20, 5.2.1.1.1 punktas, išskirta mano).

38 Turint omenyje, kad 1992 m. birželio 19 d. Komisijos pateiktame iš dalies pakeistame pasiūlyme [COM(92) 274 *final*, OL C 206, 1992, p. 54, pakeitimas Nr. 5] buvo pakartota Europos Parlamento pasiūlyta formuluotė („ekiu / atitinkama vietine valiuta mokėtina kaina“), tačiau galutinės redakcijos Reglamente Nr. 2409/92 jos nebeliko („ekiu arba vietine valiuta išreikštos kainos“).

35. Bet kuriuo atveju, mano nuomone, iš visų minėtų parengiamųjų darbų darytina išvada, kad nebuvo jokio ketinimo priimti normos, o juo labiau su atitinkamų nustatymo kriterijų, kuriais remiantis pagal Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalį būtų įpareigojama naudoti konkrečią vietinę valiutą. Mano siūlomo požiūrio nepaneigia ir jį netgi patvirtina su kontekstu susiję aspektai, kuriuos dabar analizuosiu.

*3. Aiškinimas atsižvelgiant į nagrinėjamų nuostatų kontekstą*

36. *Pirma*, konstatuoju, kad Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalis, kuria yra grindžiamas pagrindinės bylos ieškovės ieškinys, yra šio reglamento *IV skyriuje* „Kainų nustatymo nuostatos“, o jo 2 straipsnio 18 punktas, kuriame nurodyta „vietine valiuta išreikštos kainos“, yra jo I skyriuje „Bendrosios nuostatos“.

37. Taigi nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodomas materialinis ryšys tarp šių dviejų nuostatų nėra akivaizdus, nors 2 straipsnyje pateiktos sąvokų apibrėžtys taikomos 23 straipsniui, kaip, beje, ir visoms kitoms šio reglamento nuostatoms, ir tai pateisina šio reglamento 23 straipsnio aiškinimą atsižvelgiant į jo 2 straipsnį [39]. Taip pat primenu, kad 2 straipsnio 18 punkte apibrėžta sąvoka „oro susisiekimo kainos“ ne visiškai sutampa su 23 straipsnio 1 dalyje pateiktomis sąvokomis [40].

38. Šiomis aplinkybėmis laikausi nuomonės, kad, nesant aiškios nuorodos Reglamento Nr.°1008/2008 nuostatose, negalima teigti, kad 2 straipsnio 18 punkte pateikta formuluote teisės aktų leidėjas ketino apriboti vežėjų pasirinkimą dėl vietinės valiutos, kuria jie turi skelbti informaciją apie kainas, pateiktiną pagal 23 straipsnio 1 dalį.

39. *Antra*, pažymiu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Reglamento Nr.°1008/2008 *22 straipsnyje* įtvirtintą „kainų nustatymo laisvę“ [41] nurodo siekdamas patvirtinti teiginį, kad šio reglamento 23 straipsnio 1 dalyje neįpareigojama naudoti konkrečią vietinę valiutą. *Verbraucherzentrale* nesutinka su tuo, kad ši laisvė negali būti ribojama vien dėl pareigos nurodyti kainas konkrečia valiuta, o *Germanwings* tvirtina, kad tokia taisyklė apima laisvę pasirinkti valiutą oro susisiekimo kainoms išreikšti.

40. Nors taip pat palaikau minėtą teiginį, nepritariu *Germanwings* nuomonei, pagal kurią šio reglamento 22 straipsniui turi tekti lemiamas vaidmuo atsakant į pirmąjį prejudicinį klausimą. Iš tiesų iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad minėtame straipsnyje įtvirtinta laisvė yra valstybių narių vykdomos kainų kontrolės laipsniško mažinimo rezultatas, o oro susisiekimo rinkos liberalizavimu buvo siekiama didesnio pasiūlos diversifikavimo ir mažesnių, vartotojams palankesnių kainų [42].

41. Minėto 22 straipsnio tikslas – dereguliuoti sektorių [43], leidžiant oro vežėjams laisvai nustatyti jų teikiamų paslaugų vertę. Todėl, mano nuomone, jis neturi įtakos valiutos, kuria turi būti skelbiamos oro susisiekimo kainos, pasirinkimui. Vis dėlto liberalizavimo siekis, kuriuo yra grindžiama ši nuostata, kaip nurodė Komisija [44], patvirtina aiškinimą, pagal kurį Reglamente Nr.°1008/2008 šiuo klausimu nenustatomas joks įpareigojimas.

39 Žr. šios išvados 16 punktą.

40 Žr. šios išvados 26 punktą.

41 Pagal Reglamento Nr. 1008/2008 22 straipsnio 1 dalį, nedarant poveikio šio reglamento 16 straipsnyje nurodytiems įpareigojimams teikti viešąsias paslaugas, „oro vežėjai <…> laisvai nustato Bendrijos vidaus oro susisiekimo paslaugų kainas <…>“.

42 Žr. 2017 m. liepos 6 d. Sprendimą *Air Berlin* (C-290/16, EU:C:2017:523, 46 ir 47 punktai), kuriame Teisingumo Teismas patikslino, jog Reglamento Nr. 1008/2008 22 straipsnio 1 dalyje numatytas tikslas nereiškia, kad oro susisiekimo sutartims netaikoma pareiga atitikti bendrąsias taisykles, kuriomis vartotojai saugomi nuo nesąžiningų sąlygų.

43 Taip pat žr. generalinio advokato Y. Bot išvadą byloje *Vueling Airlines* (C-487/12, EU:C:2014:27, 27 ir paskesni punktai).

44 Savo rašytinėse pastabose Komisija pabrėžė, kad, palyginti su Reglamento Nr. 2409/92 5–8 straipsnių nuostatomis, Reglamento Nr. 1008/2008 22 straipsniu kainų nustatymo laisvė buvo labai sustiprinta.

42. *Trečia*, kiek tai susiję su Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalies *bendrą kontekstu*, pažymiu, kad, kaip užsiminė Komisija, Direktyvoje 98/6/EB [45], konkrečiai skirtoje vartotojams siūlomų kainų nurodymui, taip pat nėra privalomųjų taisyklių dėl valiutos, kuria turi būti nurodyta mokėtina kaina, nors teisės aktų leidėjas neslėpė šios problemos [46]. Šiuo klausimu taip pat nieko nenumatyta Direktyvoje 2011/83/ES [47], kuria siekiama apsaugoti vartotojus, be kita ko, informuojant juos apie kainas, kai yra sudaromos sutartys su prekiautojais [48].

43. Manau, kad pirma nurodyti samprotavimai visiškai atitinka toliau pateikiamą su šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą susijusių nuostatų teleologinį aiškinimą.

*4. Aiškinimas atsižvelgiant į nagrinėjamų nuostatų tikslus*

44. Kaip jau yra pažymėjęs Teisingumo Teismas, iš Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio pavadinimo ir jo 1 dalies teksto aiškiai matyti, kad šia nuostata „siekiama garantuoti, be kita ko, informavimą apie oro susisiekimo paslaugų, teikiamų iš valstybės narės teritorijoje esančio oro uosto, kainas ir jų skaidrumą, dėl to prisidedama prie klientų, kurie naudojasi šiomis paslaugomis, apsaugos užtikrinimo“ [49].

45. Be to, šio reglamento 16 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „[v]artotojams turėtų būti sudaromos galimybės veiksmingai palyginti skirtingų oro linijų oro susisiekimo paslaugų kainas“. Joje priduriama, kad „todėl visuomet turėtų būti nurodyta galutinė vartotojo mokėtina <…> kaina“ už oro susisiekimo paslaugas iš Sąjungos teritorijoje esančio oro uosto, „įskaitant visus mokesčius, rinkliavas ir mokėjimus“.

46. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir *Verbraucherzentrale*, minėtos 16 konstatuojamosios dalies pirmame sakinyje nurodytam veiksmingo kainų palyginimo tikslui būtų pakenkta, jei kiekvienam oro vežėjui būtų leidžiama Sąjungoje vykdomo skrydžio kainas nurodyti pasirinkta valiuta. Pritardamas *Germanwings* ir Komisijai, nepalaikau šio požiūrio.

47. *Pirma*, patikslinu, jog, atsižvelgiant į Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalies genezę, man atrodo, kad *vartotojų apsaugos* stiprinimas [50] tikrai yra vienas iš tikslų, kuriais vadovautasi priimant šią nuostatą, tačiau ją priimant taip pat buvo siekiama užtikrinti sveikesnę oro vežėjų *konkurenciją* [51]. Šis dvigubas rūpestis taip pat matyti iš ankstesnių [52] ir vėlesnių [53] šios srities teisės aktų.

45 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas (OL L 80, 1998, p. 27; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 32).

46 2006 m. birželio 21 d. Komisija paskelbė Direktyvos 98/6 įgyvendinimo ataskaitą, kurioje nurodė, kad pagal jos 4 straipsnio 1 dalį kai kurios valstybės narės yra nustačiusios ribas, susijusias su kainų nurodymu vietine valiuta ir eurais, kurios buvo taikomos pereinamuoju laikotarpiu įsivedant eurą [žr. Komisijos komunikatą Tarybai ir Europos Parlamentui, COM(2006) 325 *final*, 4 punktas].

47 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL L 304, 2011, p. 64).

48 Žr. 2011 m. gruodžio 19 d. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos keleivių teisių vizija. Komunikatas dėl visų rūšių transporto keleivių teisių“ [COM(2011) 898 *final*, 3.2 punktas].

49 Žr. 2015 m. sausio 15 d. Sprendimą *Air Berlin* (C-573/13, EU:C:2015:11, 33 punktas) ir 2017 m. liepos 6 d. Sprendimą *Air Berlin* (C-290/16, EU:C:2017:523, 30 punktas), taip pat juose nurodytą jurisprudenciją.

50 Priešingai pradiniam Komisijos pasiūlymui [COM(2006) 396 *final*, p. 10, 13 ir 50], Reglamento Nr. 1008/2008 15 ir 16 konstatuojamosiose dalyse ir 23 straipsnyje kalbama apie „vartotojus“, t. y. asmenis, perkančius lėktuvo bilietus, pažymint, jog gali būti, kad „keleiviai“, t. y. su šiais bilietais keliaujantys asmenys, bus juos nusipirkę ne patys.

51 Žr. šios išvados 31 punktą ir šio punkto išnašoje nurodytus dokumentus.

52 Antai Reglamento Nr. 2409/92, panaikinto Reglamentu Nr. 1008/2008, 5 konstatuojamojoje dalyje buvo nurodyta, kad reikėtų „papildyti kainų nustatymo laisvę atitinkamomis vartotojų ir pramonės interesų apsaugos priemonėmis“.

53 Visų pirma žr. minėtą komunikatą [COM(2011) 898 *final*, 3.2 punktas].

48. Taigi, mano nuomone, būtų gerai susilaikyti nuo tokio plataus šios nuostatos aiškinimo, kad kurį būtų ginami iš esmės arba išimtinai tik vartotojų interesai [54], pakankamai neatsižvelgiant į oro vežėjams aiškiai tenkančius įpareigojimus ir jiems pagal šį reglamentą implicitiškai suteiktą veiksmų laisvę.

49. Šiuo klausimu pažymiu, *antra*, kad, siekdamas minėtų tikslų, Sąjungos teisės aktų leidėjas nubrėžė ribas oro vežėjams suteiktai kainų nustatymo laisvei. Jis aiškiai įpareigojo šiuos vežėjus skelbti *išsamią informaciją apie oro susisiekimo kainas* ir jų nustatymo sąlygas, taip pat patikslino, kad į šią kainą turi įeiti visi mokesčiai, rinkliavos ir mokėjimai [55].

50. Taigi Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalyje labai išsamiai reglamentuoti visi reikalavimai duomenims, kurie šiuo tikslu turi būti sistemingai pateikiami [56], šalia šių reikalavimų numatant galimas sankcijas [57]. Pabrėžiu, kad pareiga visada nurodyti galutinę mokėtiną kainą skatina kainų skaidrumą ir leidžia užkirsti kelią nesąžiningiems veiksmams, kuriuos anksčiau vykdė kai kurie oro vežėjai, sandorio pradžioje siūlydami ne visą kainą ir pridėdami įvairius priedus prieš pat sandorio pabaigą [58].

51. Šio reglamento 16 konstatuojamoji dalis grindžiama ta pačia logika, nurodant, kokios sudedamosios dalys turi sudaryti galutinę kainą, kaip tai patvirtina šios konstatuojamosios dalies antras sakinys, kuriame patikslinamas jos pirmo sakinio turinys, kuriuo klaidingai ir atsietai remiasi *Verbraucherzentrale*.

52. Priešingai, nei, atrodo, teigia ši pagrindinės bylos šalis, šiomis nuostatomis siekiama ne leisti vartotojui įvertinti oro susiekimo kainos dydį jam geriausiai pažįstama valiuta, o užtikrinti skaidrumą, kad galutinė kaina būtų nurodoma su visomis jos sudedamosiomis dalimis, ir taip užtikrinti vartotojui tikrą palyginimo galimybę. Norėčiau pridurti, kad pritariu Komisijos per posėdį išreikštai nuomonei, kad nėra jokios informacijos, kad vartotojų apsauga, kurios siekiama Reglamentu Nr. 1008/2008, apima jų apsaugą nuo nuostolių, susijusių su valiutos keitimo operacijomis, rizikos.

53. Be to, jeigu konkrečios valiutos naudojimas būtų buvęs lemiamas aspektas siekiant informavimo apie kainas ir kainų skaidrumo tikslų, Reglamento Nr.°1008/2008 autoriai būtų nustatę šią taisyklę ir apibrėžę kriterijus, leidžiančius nustatyti tinkamą valiutą. Kadangi teisės aktų leidėjas to nepadarė, manau, kad Teisingumo Teismas neturėtų to daryti už jį, juo labiau, kad, mano nuomone, tokios taisyklės nebuvo būtina priimti siekiant užtikrinti vartotojų apsaugą.

54 Be to, platus aiškinimas yra pateisinamas atsižvelgiant į Sąjungos teisės normas, kurios susijusios su žalos atlyginimu ir pagalba keleiviams, jeigu skrydis atšaukiamas arba vėluoja, ir kuriomis aiškiai siekiama užtikrinti aukštą keleivių apsaugos lygį (žr., be kita ko, 2012 m. spalio 4 d. Sprendimo *Finnair*, C-22/11, EU:C:2012:604, 23 ir 34 punktus ir 2012 m. spalio 4 d. Sprendimo *Rodríguez Cachafeiro ir Martínez-Reboredo Varela-Villamor*, C-321/11, EU:C:2012:609, 25 ir 33 punktus).

55 Šiuo klausimu žr. šios išvados 30 išnašoje minėtų parengiamųjų dokumentų ištraukas.

56 Teisingumo Teismas yra patikslinęs šioje nuostatoje įtvirtintų taisyklių taikymo sritį, be kita ko, kiek tai susiję su duomenimis, kurie turi būti pateikiami vartotojams, ir jų pateikimo tvarką (žr. 2012 m. liepos 19 d. Sprendimo *ebookers.com Deutschland*, C-112/11, EU:C:2012:487, 11–20 punktus; 2014 m. rugsėjo 18 d. Sprendimo *Vueling Airlines*, C-487/12, EU:C:2014:2232, 32–39 punktus; 2015 m. sausio 15 d. Sprendimo *Air Berlin*, C-573/13, EU:C:2015:11, 20–45 punktus ir 2017 m. liepos 6 d. Sprendimo *Air Berlin*, C-290/16, EU:C:2017:523, 18–36 punktus).

57 Kaip nurodyta šio reglamento 24 straipsnyje: „[v]alstybės narės turi užtikrinti šiame skyriuje [dėl kainų nustatymo nuostatų] nustatytų taisyklių laikymąsi ir nustatyti sankcijas už jų pažeidimą. Tos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios“.

58 Taip pat žr. L. Grard „Des règles nouvelles pour le marché unique du transport aérien“, *Revue de droit des transports*, 2008, Nr. 12, 260 komentaras, 3 B skirsnis.

54. *Trečia*, pažymiu, kad, nepaisant sunkumų, susijusių su galimu tinkamų kriterijų apibrėžimu [59], mano nuomone, neaišku, ar įpareigojimas naudoti konkrečią vietinę valiutą *leistų vartotojui veiksmingai išanalizuoti* įvairių oro vežėjų taikomas paslaugų kainas, laikantis veiksmingo kainų palyginimo ir jų skaidrumo tikslo, kurio siekiama Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalimi, aiškinama atsižvelgiant į jo 16 konstatuojamąją dalį [60].

55. Nors atrodo, kad vietinių valiutų, kurias oro vežėjai galėtų naudoti savo oro susisiekimo kainoms išreikšti, skaičiaus apribojimas, kaip siūlo *Verbraucherzentrale*, Reglamente Nr.°1008/2008 nenumatytas, iš pirmo žvilgsnio jis tikrai leistų lengviau palyginti tos pačios paslaugos pasiūlymus.

56. Vis dėlto, net jei Teisingumo Teismas pripažintų, kad yra nustatyta pareiga naudoti vieną ar kitą vietinę valiutą, nepatogumas, kurį sukelia skirtingų valiutų naudojimas, vis vien visiškai neišnyktų. Iš tiesų, kaip nurodė Komisija, nors minėto reglamento 2 straipsnio 18 punktas turėtų būti lemiamas šiuo klausimu, jame esanti alternatyvi formuluotė „eurais arba vietine valiuta išreikštos kainos“ gali būti suprantama kaip visada leidžianti oro vežėjui išreikšti savo kainas eurais [61], o jo konkurentai gali pasirinkti priešingai – konkrečią vietinę valiutą. Taigi dėl galimybės nurodyti paslaugos kainą dviem skirtingais būdais vartotojui teoriškai ir toliau būtų sunku veiksmingai palyginti kainas, nors manau, kad šis tariamas sunkumas nebūtinai pasireikštų praktiškai.

57. Iš tikrųjų sunkumus, susijusius su galimybe naudoti skirtingas valiutas, gali apriboti keli veiksniai, leidžiantys lengviau palyginti kainas [62]. Be to, man neatrodo būtina reikalauti, kad skrydžių kainos būtų nurodomos konkrečia valiuta, nes ši rinka tam tikru mastu gali susireguliuoti natūraliai vien todėl, kad potencialus klientas gali netikėtai nustoti pirkti iš oro vežėjų, nurodančių savo kainas valiuta, kuri jam atrodo netinkama ar nenaudojama.

58. Atsižvelgdamas į visus šiuos samprotavimus, siūlau į pirmąjį prejudicinį klausimą atsakyti taip, kad Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalis kartu su jo 2 straipsnio 18 punktu turi būti aiškinama taip, kad, skelbdami oro susisiekimo kainas, oro vežėjai neprivalo jų išreikšti konkrečia vietine valiuta, jeigu šios kainos nėra išreiškiamos eurais.

### *B. Dėl vietinės valiutos nustatymo kriterijų tuo atveju, jeigu skelbiant oro susisiekimo tarifus privaloma nurodyti konkrečia valiutą (antrasis prejudicinis klausimas)*

59. Antrasis prejudicinis klausimas keliamas tik tuo atveju, jeigu Teisingumo Teismas į pirmąjį prejudicinį klausimą atsakytų taip, kad Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalyje oro vežėjams nustatyta pareiga skelbti savo oro susiekimo kainas konkrečia vietine valiuta. Kadangi į pirmąjį prejudicinį klausimą siūlau atsakyti neigiamai, manau, kad į antrąjį klausimą atsakyti nebūtina. Todėl toliau glaustas pastabas pateiksiu tik *papildomai*.

60. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo nuspręsti, kokia vietine valiuta pagal minėtas nuostatas gali būti nurodomos oro susisiekimo kainos tokiu atveju kaip nagrinėjamasis pagrindinėje byloje, t. y. jeigu valstybėje narėje (šiuo atveju – Vokietijoje) įsteigtas oro vežėjas per savo interneto svetainę su aukščiausiojo lygio domenu, siejančiu

59 Šiuo klausimu žr. šios išvados 59 ir paskesnius punktus.

60 Savo ruožtu palyginti, be kita ko, su oro vežėjams nustatytomis pareigomis kiekvieną kartą nurodant oro susisiekimo paslaugų kainas ir kiekvienai oro susisiekimo paslaugai, kurios kaina pateikiama, nurodyti galutinę kainą ir įvairių galutinės kainos sudedamųjų dalių sumą (žr. 2015 m. sausio 15 d. Sprendimo *Air Berlin*, C-573/13, EU:C:2015:11, 34 ir 41 punktus ir 2017 m. liepos 6 d. Sprendimo *Air Berlin*, C-290/16, EU:C:2017:523, 24 ir 36 punktus).

61 Manau, Komisija pagrįstai laikosi nuomonės, kad oro susisiekimo kainos gali būti išreiškiamos eurais, neatsižvelgiant į tai, tarp kokių oro uostų yra siūlomi skrydžiai.

62 Pirma, kaip nurodyta antrojo prejudicinio klausimo pabaigoje, atrodo, kad oro vežėjai savo kainas dažnai nurodo skrydžio išvykimo vietos valiuta ir tai skatina skelbti informaciją ta pačia valiuta. Antra, pasitaiko, kad oro vežėjai savo kainas vienu metu nurodo ir eurais, ir vietine valiuta, todėl lygintinų galimybių padaugėja. Galiausiai neretai vartotojas ar skrydį jam parduodanti kelionių agentūra naudoja valiutų skaičiuoklę ir skirtingos valiutos nebekelia problemų.

šią svetainę su šia valstybe (šiuo atveju – www.germanwings.de[63]), parduoda toje pat šalyje esančiam vartotojui oro susisiekimo paslaugą, kai išvykimo vieta yra kitoje valstybėje narėje (šiuo atveju – Didžiojoje Britanijoje). Be to, jis klausia, ar šiuo atveju svarbu tai, kad visi oro vežėjai arba dauguma jų šias kainas nurodo išvykimo vietoje naudojama vietine valiuta.

61. *Verbraucherzentrale* teigimu, reikia remtis vietine valiuta tos valstybės narės, kurios teisė taikytina vykdant oro vežėjo ir vartotojo, kuriam yra skirta reklama, sudarytą sutartį, remiantis Reglamento Nr.°593/2008[64] 5 straipsnyje nustatytomis kolizinėmis normomis. Tai reikštų, kad pagrindinės bylos aplinkybėmis nagrinėjama skrydžio kaina turėtų būti nurodoma Vokietijos valiuta, t. y. eurais, o ne Didžiosios Britanijos valiuta, t. y. svarais sterlingų.

62. Vis dėlto *Germanwings* tvirtina, kad oro susisiekimo tarifai turi būti nurodyti eurais arba išvykimo vietos valstybės narės vietine valiuta, o kiti antrajame prejudiciniame klausime paminėti siejamieji veiksniai neturi reikšmės vietinės valiutos nustatymui, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr.°1008/2008. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas yra linkęs pritarti šiam aiškinimui.

63. Komisija savo ruožtu siūlo Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalį aiškinti taip, kad pagal ją oro vežėjams *nedraudžiama* oro susisiekimo kainų, galutinių kainų ir kitų šioje nuostatoje nurodytų elementų išreikšti išvykimo vietos valiuta. Subsidiariai pritariu šiai nuomonei, ir patikslinu, kad manau, jog minėtoje 23 straipsnio 1 dalyje šiuo klausimu nenustatyta jokio reikalavimo[65].

64. *Pirma*, manau, kad *atitinkamo skrydžio išvykimo vietos* kriterijus gali būti reikšmingas nustatant vietinę valiutą, kuria turi būti išreikštos oro susisiekimo kainos. Iš tiesų, kaip pažymi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kadangi skrydžio išvykimo vieta neišvengiamai yra bendra visoms lyginamoms oro susisiekimo paslaugoms, įvairių oro vežėjų pasiūlymams išreikšti naudojama vietinė valiuta turėtų būti ta pati visoms šioms paslaugoms, nes taip būtų paprasčiau veiksmingai palyginti kainas, be kita ko, kaip numatyta Reglamente Nr.°1008/2008[66]. Komisija taip pat pagrįstai nurodo, kad tai yra objektyviai su sandoriu susijęs kriterijus, nes būtent šioje vietoje prasideda sutartos paslaugos teikimas[67]. Be to, būtų pagrįsta manyti, kad vartotojas, kuriam teks nuvykti į skrydžio, kurį jis planuoja įsigyti, išvykimo vietą, turėtų žinoti šioje šalyje taikomą valiutą ir mokėti ja naudotis, kaip ir šią paslaugą teikiantis vežėjas.

63 Remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodyta informacija (iš esmės tik ji yra autentiška), kurią per posėdį *Germanwings* vis dėlto patikslino, iš tikrųjų interneto svetainės adreso galūnė buvo „.com/de“: pirma nurodomas „.com“ nebuvo aukščiausiojo lygmens domenas, siejamas su konkrečia šalimi, o prieš „de“ einantis pasvirasis brūkšnys rodė tik interneto svetainės kalbą.

64 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I) (OL L 177, 2008, p. 6 ir klaidų ištaisymas OL L 309, 2009, p. 87), kurio 5 straipsnyje nurodyta:
„2. Tiek, kiek keleivių vežimo sutarčiai taikytina teisė nepasirinkta pagal antrą pastraipą, sutarčiai taikoma keleivio įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė, jei išvykimo vieta arba paskirties vieta yra toje valstybėje. Jei šie reikalavimai neįvykdyti, taikoma vežėjo įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė.
Pagal 3 straipsnį šalys gali pasirinkti keleivių vežimo sutarčiai taikomą teisę tik tos valstybės, kurioje yra:
a) keleivio įprasta gyvenamoji vieta; arba
b) vežėjo įprasta gyvenamoji vieta; arba
c) vežėjo centrinės administracijos vieta; arba
d) išvykimo vieta; arba
e) paskirties vieta.
3. Jei iš visų bylos aplinkybių aišku, kad sutartis, nesant pasirinktos teisės, yra akivaizdžiai glaudžiau susijusi su kita valstybe nei nurodyta 1 ar 2 dalyse, turi būti taikoma tos kitos valstybės teisė“.

65 Atsižvelgiant į samprotavimus, pateiktus atsakant į pirmąjį prejudicinį klausimą (žr. šios išvados 15 ir paskesnius punktus).

66 Pastaruoju klausimu žr. šios išvados 44 ir paskesnius punktus.

67 Pagal analogiją žr. 2018 m. kovo 7 d. Sprendimą *flightright ir kt.* (C-274/16, C-447/16 ir C-448/16, EU:C:2018:160, 68 punktas), priimtą dėl jurisdikcijos klausimo, pagal kurį „tiek lėktuvo išvykimo, tiek atvykimo vieta turi būti laikoma pagrindinių paslaugų, esančių oro vežimo sutarties dalyku, teikimo vietomis“. Pažymėtina, kad šioje byloje Teisingumo Teismo neklausiama dėl atvykimo vietos.

65. Patikslinu, kad manau, jog nebūtina žinoti, ar visi oro vežėjai ar didelė jų dauguma nurodo savo kainas išvykimo vietos valiuta, kaip nurodoma pateikto prejudicinio klausimo pabaigoje [68]. Vis dėlto galimas tokios praktikos buvimas, jei būtų įrodytas, galėtų patvirtinti, kad oro vežėjai galėtų nesunkiai įvykdyti šį kriterijų.

66. Be to, jeigu skrydžio išvykimo vieta būtų laikoma kriterijumi, tai būtų suderinama su tuo, kad minėto reglamento 2 straipsnio 18 punkte dėl oro susisiekimo kainų vartojamą frazę „vietine valiuta“ su reikėtų suprasti taip, kaip to paties straipsnio 19 punkte, susijusiame su „oro susisiekimo tarifais“, identiškai vartojamą frazę [69], todėl nebūtų įmanoma taikyti *Verbraucherzentrale* pasiūlyto kriterijaus [70].

67. *Antra*, kaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir *Germanwings*, laikausi nuomonės, kad nagrinėjamą paslaugą siūlančio oro vežėjo *buveinės vietos* kriterijus negali būti pripažintas pagrįstu, nes valiuta, kuri galėtų būti naudojama tos pačios paslaugos kainai nurodyti, skirtųsi atsižvelgiant į tai, keliose šalyse yra įsteigti šią paslaugą siūlantys skirtingi vežėjai [71], o tai nepadėtų vartotojams palyginti kainų.

68. *Trečia*, nebūtų tikslinga taikyti ir *interneto svetainės adreso aukščiausiojo lygio domeno vardo*, kurį naudoja nagrinėjamą paslaugą siūlantis oro vežėjas, kriterijaus. Kaip ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, manau, kad oro vežėjas galėtų nesunkiai išvengti šio kriterijaus, savavališkai pasirinkdamas aukščiausiojo lygio domeno vardą, atitinkantį tą šalį, kurios valiuta jis norėtų nurodyti savo kainas. Be to, *Germanwings* pagrįstai teigia, kad domeno vardas ne visada būna nacionalinis, todėl nebūtinai nurodo konkrečią šalį, pavyzdžiui, jeigu adreso galūnė yra „.com“, kurios atveju nagrinėjamo sąsajos kriterijaus nebūtų.

69. *Ketvirta*, taip pat nepritariu nei *vartotojo buvimo vietos* kriterijui, nei *vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos kriterijui*, turint omenyje tai, kad šios dvi vietos nebūtinai sutampa, nes gali būti taip, kad asmuo ketina įsigyti oro susisiekimo paslaugą toje šalyje, kurioje jis paprastai nebūna. Nors galima daryti prielaidą, kad vartotojui yra žinomos šiose vietose naudojamos valiutos, manau, kad minėti kriterijai nėra tinkami, nes tuo metu, kai oro vežėjas formuluoja savo pardavimo pasiūlymą, jis negali nustatyti šalies, kurioje yra visuomenė, kuri faktiškai pareikš susidomėjimą šiuo pasiūlymu. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, laikantis tokio požiūrio, oro vežėjai būtų įpareigoti iš anksto nustatyti visų galimų vartotojų buvimo vietą ir kiekvieną kartą nurodyti skirtingas oro susisiekimo kainas pagal skirtingas numatomas valiutų zonas, taigi man atrodo, kad tai būtų per platus įpareigojimas, atsižvelgiant į dvejopą nagrinėjamos nuostatos tikslą.

70. *Penkta, Verbraucherzentrale palaikomas teiginys* [72] manęs neįtikina dėl toliau nurodytų priežasčių. Pirma, galima konstatuoti, kad Reglamentas Nr.°1008/2008 neturi jokio ryšio su Reglamento Nr.°593/2008 nuostatomis, nors pastarasis buvo priimtas keliais mėnesiais anksčiau už pirmąjį. Antra, kaip teigia *Verbraucherzentrale*, pagal Reglamento Nr.°593/2008 5 straipsnio 2 dalį, jeigu šalys nepasirenka pačios, taikytina keleivio įprastos [nuolatinės] gyvenamosios vietos teisė, taigi skelbiant kainas turėtų būti naudojama šios šalies valiuta, jeigu šioje šalyje taip pat yra skrydžio išvykimo ar atvykimo vieta. Tačiau, laikantis tokio požiūrio, būsimo keleivio buvimo vieta turėtų būti nustatoma naudojant kompiuterį arba reikėtų, kad jis, norėdamas sužinoti siūlomas kainas, sistemingai nurodytų

68 Kaip nurodyta nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pagrindinėje byloje *Germanwings* rėmėsi tuo, kad išvykimo vietos valiutos naudojimas atitinka oro vežėjų praktiką. Savo rašytinėse ir žodinėse pastabose *Germanwings* pakartojo šį argumentą ir kartu siūlydama atsakymą pripažino, kad Reglamento Nr. 1008/2008 nuostatų aiškinimas negali priklausyti nuo to, ar tai yra įprasta praktika.

69 Žr. šios išvados 25 punktą.

70 Jis paremtas motyvais, grindžiamais vežamų asmenų apsauga, o jie man atrodo netaikytini, kalbant apie krovinių vežimą.

71 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikia pavyzdį, pagal kurį skrydžio iš Jungtinės Karalystės kainą šioje šalyje įsteigtas oro vežėjas galėtų nurodyti svarais sterlingų, Vokietijoje įsteigtas oro vežėjas – eurais, Vengrijoje įsteigtas oro vežėjas – forintais, o Lenkijoje įsteigtas oro vežėjas – zlotais.

72 Tai priminta šios išvados 61 punkte.

savo nuolatinę gyvenamąją vietą, o tai galėtų kelti praktinių ir gal net teisinių sunkumų, be kita ko, susijusių su asmens duomenų apsauga, kaip teigė *Germanwings*. Galiausiai *Verbraucherzentrale* siūlomu aiškinimu neatsižvelgiama į tai, kad to paties 5 straipsnio 3 dalyje numatyta papildoma artumo taisyklė, pagal kurią faktiškai gali būti nurodoma kita šalis [73], o ne tik ta, kurioje keleivis gyvena.

71. Taigi, jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad pagal Reglamento Nr.°1008/2008 23 straipsnio 1 dalį oro vežėjams nustatoma pareiga oro susisiekimo kainas nurodyti konkrečia vietine valiuta, mano nuomone, į antrąjį prejudicinį klausimą turėtų būti atsakyta taip, kad ši nuostata, aiškinama kartu su šio reglamento 2 straipsnio 18 punktu, nedraudžia nagrinėjamų kainų išreikšti atitinkamo skrydžio išvykimo vietos valstybėje taikoma valiuta.

## V. Išvada

72. Atsižvelgdamas į pirma pateiktus samprotavimus, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) pateiktus prejudicinius klausimus:

2008 m. rugsėjo 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1008/2008 dėl oro susisiekimo paslaugų teikimo Bendrijoje bendrųjų taisyklių 23 straipsnio 1 dalis kartu su šio reglamento 2 straipsnio 18 punktu turi būti aiškinama taip, kad, skelbdami oro susisiekimo kainas, oro vežėjai neprivalo jų išreikšti konkrečia vietine valiuta, jeigu šios kainos nėra išreiškiamos eurais.

73 Žr. ištrauką iš minėto 5 straipsnio šios išvados 64 išnašoje.